

Ιντερλούδιο, Τ. Μιχαηλίδης (λογοτεχνικό κείμενο)

Τεύκρος Μιχαηλίδης

Ιντερλούδιο ¹

Ο Τεύκρος Μιχαηλίδης είναι μαθηματικός και ιδρυτικό μέλος της ομάδας εθελοντών ΘΑΛΗΣ + ΦΙΛΟΙ που γεννήθηκε από την ανάγκη των εμπνευστών της να εξερευνήσουν τη σχέση ανάμεσα στα μαθηματικά και την αφήγηση με τη δημιουργία λεσχών ανάγνωσης [...]

Κοινή τους πεποίθηση ότι τα μαθηματικά έχουν απομακρυνθεί σημαντικά από τον γενικότερο πολιτισμό, και ότι η αφήγηση μπορεί να αποτελέσει τον απαραίτητο συνδετικό κρίκο.

(Από την ιστοσελίδα της ομάδας [ΘΑΛΗΣ + ΦΙΛΟΙ](#))

Ο Λύσιππος, τέταρτος αρχηγός της σχολής των Πυθαγορείων, ένας σεβάσμιος γέροντας με κατάλευκη γενειάδα και σχεδόν καθόλου μαλλιά, δέχθηκε τον Ίππασο στο χώρο που χρησιμοποιούσε όταν ήθελε να στοχαστεί μόνος ή να εργαστεί με απόλυτη ησυχία.

«Ζήτησες να με δεις. Σε ακούω».

Η προσωπική συνέντευξη με τον αρχηγό της σχολής ήταν ένα προνόμιο που τα νεότερα μέλη σπάνια ζητούσαν και γνώριζαν ότι δεν έπρεπε να το καταχρώνται. Έτσι κι αλλιώς οι Πυθαγόρειοι αντιπαθούσαν τα περιττά λόγια. Μαζεύοντας όλο του το κουράγιο, ο Ίππασος πέρασε κατευθείαν στην ουσία:

«Όλα είναι αριθμός».

«Αυτός έφα», συγκατένευσε ο Λύσιππος προφέροντας την τελετουργική φράση με ιδιαίτερο σεβασμό.

«Θεωρώ τετράγωνο με πλευρά μοναδιαία».

Με μια κίνηση της κεφαλής ο Λύσιππος τον ενθάρρυνε να συνεχίσει.

«Σύμφωνα με τις αρχές μας, το μέτρο της διαγώνιου θα πρέπει να είναι αριθμός».

Ο γέροντας έδειξε να ταραίζεται, διατήρησε όμως την ψυχραιμία του.

«Λοιπόν;»

«Για να βρω αυτό τον αριθμό, το λόγο της διαγώνιου προς την πλευρά του τετραγώνου, θα πρέπει να βρω μια κοινή μονάδα μετρήσεως πλευράς και διαγώνιου».

«Και;»

«Απέδειξα πως τέτοια κοινή μονάδα μετρήσεως δεν υπάρχει. Η πλευρά και η διαγώνιος του τετραγώνου είναι μεγέθη ασύμμετρα. Δεν υπάρχει αριθμός που να εκφράζει το λόγο της διαγώνιου προς την πλευρά του τετραγώνου. Με άλλα λόγια, η διαγώνιος είναι... άλογος».

Μιλούσε διατακτικά, συνεσταλμένα, συναισθανόμενος τη σοβαρότητα των λόγων του. Την τελευταία φράση την είπε σχεδόν ψιθυριστά. Προς μεγάλη του απορία, ο γέροντας πέρα

¹ Το ιντερλούδιο (ιντερμέδιο) διατηρεί αυτοτέλεια σε σχέση με το υπόλοιπο έργο.

Η σύνδεσή του με το μυθιστόρημα, που διερευνά ένα φόνο μαθηματικού τον προηγούμενο αιώνα, είναι ότι μαθηματικά/πυθαγόρια εγκλήματα γίνονται από την εποχή των Πυθαγορείων, για να προστατευτεί το "οικοδόμημα".

από την αρχική του ταραχή δεν έδειξε καμιά έκπληξη. Έμεινε για λίγο σιωπηλός, κι ύστερα άρχισε να μιλά αργά, κοιτάζοντας τον νεαρό στα μάτια.

«Αργότερα θα μου δείξεις την απόδειξή σου. Θέλω να δω αν είναι ίδια με τη δική μου. Προς το παρόν, όμως, έχουμε άλλα πιο σημαντικά πράγματα να πούμε».

Έκανε μια παύση, απόλαυσε την έκπληξη στα μάτια του νεαρού μνημένου, χαμογέλασε και συνέχισε:

«Ναι! Εδώ και δύο χρόνια γνωρίζω πως η πλευρά και η διαγώνιος του τετραγώνου είναι μεγέθη ασύμμετρα. Βαθιά μέσα μου έτρεφα μια αδιόρατη ελπίδα ότι η απόδειξή μου έχει κάποιο κρυμμένο λάθος, αλλά έρχεσαι δυστυχώς εσύ να επιβεβαιώσεις τους φόβους μου. Σε κάθε περίπτωση πιστεύω να κατανοείς τη σημασία μιας τέτοιας ανακάλυψης και τις συνέπειες της δημοσιοποίησής της είτε είναι λανθασμένη είτε –όπως δυστυχώς φαίνεται– είναι ορθή. Ο Δάσκαλος έλεγε πως η ουσία των αριθμών είναι η ουσία των όντων. Αυτός ανακάλυψε ότι διέπουν την αρμονία των ήχων και μας άφησε την επιταγή να ανακαλύψουμε πώς διέπουν και την αρμονία του Σύμπαντος. Αν κλονιστεί η εμπιστοσύνη στους αριθμούς, κλονίζεται και η εμπιστοσύνη στην αρμονία του Σύμπαντος. Κάθε ηθική και πνευματική αξία καταρρέει. Μια γνώση που κατασκευάζει σχήματα και δεν μπορεί να τα μετρήσει, που ορίζει αριθμούς ανίκανους να αριθμήσουν μπορεί ποτέ να στηρίξει το όραμα μιας οικουμενικής αρμονίας; Αν κλονιστεί η πίστη στη δύναμη των αριθμών, θα κλονιστούν τα ίδια τα θεμέλια του πυθαγορισμού, και τότε θα κινδυνέψει η ειρήνη, η ευημερία, η ίδια η ζωή. Το όραμα της κοινωνίας των αρίστων θα σβήσει, όπως έσβησε ο αέρας τα βέβηλα σχήματα που κάναμε στην άμμο, για ν' αποδείξουμε ότι η διαγώνιος του τετραγώνου είναι άλογος. Δεν μπορώ να επιτρέψω να συμβεί κάτι τέτοιο. Θα ξεχάσεις, σήμερα κιόλας, την απόδειξή σου. Δεν θα την αναφέρεις σε κανέναν, ούτε μνημένο ούτε αμύητο. Η δική μας γενιά δεν αντέχει μια τέτοια αποκάλυψη. Ας αφήσουμε στις επόμενες την ευθύνη να βγάλουν άκρη».

Ο Ίππασος είχε μείνει άφωνος. «Μα αν πράγματι η απόδειξη είναι σωστή, αν πράγματι η διαγώνιος και η πλευρά του τετραγώνου είναι ασύμμετρες...»

Ο Λύσιππος τον διέκοψε:

«Μια σαθρή βάση μπορεί να αντέξει αιώνες, μέχρι να βρεθεί τρόπος, για να αντικατασταθεί. Αν όμως στερήσεις ολότελα από ένα οικοδόμημα τη βάση του, θα καταρρεύσει αμέσως».

«Μα αν το πρόβλημα κρατηθεί μυστικό, πώς θα βρεθεί κάποιος να το λύσει;»

«Σου θυμίζω τους όρκους σιωπής που έχεις δώσει. Αυτή τη στιγμή τους επεκτείνω και για τους μνημένους, τα μέλη της σχολής. Σου απαγορεύω να κάνεις την παραμικρή νύξη για το θέμα σε οποιονδήποτε. Σου απαγορεύω να συνεχίσεις να το ερευνάς. Και σου υπενθυμίζω πως η υπακοή είναι όρος συμβίωσης της αδελφότητας. Πήγαινε».

Απελπισμένος, ο Ίππασος στράφηκε για να φύγει. Βγαίνοντας, βρήκε το θάρρος να ψελλίσει: «Δεν υπάρχουν λοιπόν μαθηματικοί; Είμαστε και θα είμαστε για πάντα ακουσματικοί;»

Ο Λύσιππος δεν απάντησε. Έχωσε το γέρικο κεφάλι του ανάμεσα στα χέρια κι έμεινε ώρα πολλή στοχαστικός. Τα βήματα του Χειροκλή, του έμπιστου βοηθού του, τον απέσπασαν από το λήθαργο του.

«Το βλέπεις πως δεν υπάρχει άλλη λύση», είπε χωρίς περιστροφές ο Χειροκλής.

«Κάνε ό,τι πρέπει», απάντησε με τρεμάμενη φωνή ο γέροντας.

Δραστηριότητες

1. Ο Τ. Μιχαηλίδης αναφέρεται σε ένα μαθηματικό πρόβλημα χρησιμοποιώντας ως όχημα τη λογοτεχνία. Πιστεύετε ότι «η αφήγηση μπορεί να αποτελέσει έναν συνδεδετικό κρίκο», για να προσεγγίσει το αναγνωστικό κοινό τα μαθηματικά;
2. «οι Πυθαγόριοι αντιπαθούσαν τα περιττά λόγια» (2η παράγραφος):
 - α) Αφού αναζητήσετε στοιχεία για τη φιλοσοφική αυτή σχολή της αρχαιότητας να απαντήσετε στην ακόλουθη ερώτηση. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, οι Πυθαγόριοι προτιμούσαν να εκφράζονται λακωνικά;
 - β) Με ποιους εκφραστικούς τρόπους αποδίδει ο συγγραφέας την προτίμηση αυτή των Πυθαγορίων στον λακωνισμό;
3. Ο τίτλος του μυθιστορήματος είναι «Πυθαγόρεια εγκλήματα». Θεωρείτε ότι είναι σχετικός και με το συγκεκριμένο απόσπασμα (Ιντερλούδιο); Να δικαιολογήσετε την άποψή σας και να δώσετε έναν δικό σας τίτλο στο ιντερλούδιο.
4. «Μια σαθρή βάση μπορεί να αντέξει αιώνες, μέχρι να βρεθεί τρόπος, για να αντικατασταθεί. Αν όμως στερήσεις ολότελα από ένα οικοδόμημα τη βάση του, θα καταρρεύσει αμέσως»:

Πιστεύετε ότι είναι καλό να παραμερίζεται η επιστημονική αλήθεια όταν συντρέχουν σοβαροί λόγοι; Αν ναι, ποιους λόγους θεωρείτε σοβαρούς;